

¿Què queda de les fàbriques del meu poble, més de deu o dotze en el seu temps, en l'actualitat ni una, igual que tots els poblets i les colònies ¡les colònies, quin regust de nom de colònies penitencières! – que poblaven el recorregut del Ter i del Llobregat, plenes d'obreres que van deixat la joventut, tota la seva vida, tantes hores entre les naus ara buides? Queden unes parets, convertides en cases rurals, cases de colònies –altre cop aquest nom de mal regust– cases de cultura..., cases de l'oblit, fàbriques de l'oblit. No les han reconvertit en cases de la memòria, en homenatge a les filadores i teixidores que amb la teva feina esgotadora, anònima, van convertir el país en el que és avui...sense la seva memòria, amb el seu esforç invisible, però sense la seva memòria. ¿No van ser elles i molts i moltes com elles les que van allunyar-nos dels desastres de la guerra i de les penalitats de la postguerra? Els hem negat fins i tot els espais de la memòria i ens hem negat a reconèixer-nos a nosaltres mateixos d'on venim i a qui devem l'esforç més gran per trobar-nos on som ara.

Era la seva feina, el seu deure, podem excusar-nos, però no és cert. De la mateixa manera que en una guerra moren no solament els cossos, sinó les il·lusions i projectes d'una vida –sovint també les il·lusions i la vida de tota una col·lectivitat–, en una fàbrica on entraven obreres des dels set i vuit anys es perdia molt més que una joventut i una vida. Es perdia la qualitat de la vida, o si voleu la il·lusió d'una nova vida possible.

Un dia vaig conèixer a Cantonigròs, un poblet del Collsacabra, no gaire lluny de Vic i de les fàbriques dels pobles de la seva plana, una dona vella que recollia poesies populars. Eren les cançons que cantaven els pagesos quan veien passar les noies que anaven a tancar-se a les fàbriques, cançons en què les titllaven de «xinxes del vapor » i tota mena d'insults, i també cançons del temps dels carlins, “En Savalls em deia, en Savalls em diu...”. La vella se'm va lamentar de no haver pogut anar a l'escola i aprendre de lletra perquè de sempre li havia agradat la poesia i ara s'adonava que li haguera agradat escriure poesia, per això recollia aquells retalls de poesia popular en forma de cançons o corrandes que trobava a la boca dels pagesos i gent dels pobles.

Em va dir: “No he tingut la vida que volia. Treballant tota la vida des dels vuit anys, m'he guanyat la vida però he perdut una cosa que ara considero que era més important: el fet d'haver pogut ser poeta. El temps per descobrir i provar si hauria pogut ser poeta.”

I va afegir: “Els diners ens han sortit cars, perquè hem triat de ser més rics, en lloc de ser més persones.” Perquè per ella, el treball infantil embrutidor i la renúncia a una vocació que ella encara desconeixia, era ser més persona. Sense saber-ho definia molt bé la cosificació a què ens sotmet l'economia. Al país li ha passat igual, ha preferit el desenvolupament material al desenvolupament personal dels ciutadans. I aquesta memòria, aquesta guerra perduda, aquesta frustració vital de tants i tants ciutadans que han hagut de renunciar a projectes personals, que sovint no han tingut temps ni espai per fer-los créixer, no és escrita enlloc. No existeixen. No van poder ser i no són.

Fa un parell de dies vaig llegir un reportatge al diari El País, sobre el treball infantil a la Índia. Una nena que treballava un munt d'hores diàries demanava:

“Voldria que algú se m’endugués a casa seva per fer de criada. Treballaria tot el dia sense parar. Només demanaria que em deixés un parell d’hores per anar a l’escola.” Era el mateix lament que la meva dona de Cantonigròs. La mateixa cadena.

Emili Teixidor, El valor de la paraula, Diàlegs - Fòrum Universal de les Cultures – Barcelona 2004, 7/8